

MAGYAR FÖLDRAJZI NAPOK 2016

KONFERENCIAKÖTET

Szerkesztői változat

BELSŐ CÍMOLDAL

IMPRESSZUM

Cím: Magyar Földrajzi Napok 2016 Konferenciakötet

Szerkesztők: PAJTÓKNÉ TARI ILONA – TÓTH ANTAL

Kiadók: Eszterházy Károly Egyetem – Magyar Földrajzi Társaság – Agria Geográfia Alapítvány

Kiadás éve: 2016

ISBN 978-615-5297-76-2

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	10
VIII. MAGYAR FÖLDRAJZI KONFERENCIA.....	11
PLENÁRIS ELŐADÁS.....	12
LÓCZY DÉNES: Tájfunkciók, ökoszisztéma-szolgáltatások, tájrehabilitáció	12
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZ SZEKCIÓ	19
KISS ÉVA: Beszámoló az Egészségföldrajz Szekció munkájáról.....	19
HANGODI KRISZTINA: Egészségügyi európai uniós fejlesztések társadalmi és gazdasági hatásai, területi különbségei	20
LAKI ILDIKÓ: „Egészség és város”. A magyarországi egészséges városok legfőbb értékei	30
ÉGHAJLAT – IDŐJÁRÁS SZEKCIÓ.....	39
MIKA JÁNOS: Beszámoló az Éghajlat – Időjárás Szekció munkájáról.....	39
KOVÁCS FERENC – GULÁCSI ANDRÁS: Klímaváltozás szempontú, multispektrális monitoring mezőgazdasági- és erdőterületeken	41
LAKATOS LÁSZLÓ – MIKA JÁNOS – MOLJÁK SÁNDOR – NAGY RICHÁRD: Hazai borvidékeink őszi, téli és tavaszi fagykárainak éghajlati jellemzése (1961-2010)	49
RUSZ OTTILIA: Zivatarok Marosvásárhelyen az 1961-2015-ös időszakban	67
FÖLDTAN ÉS NEGYEDIDŐSZAK SZEKCIÓ	75
GÁBRIS GYULA: Beszámoló a Földtan és Negyedidőszak Szekció munkájáról	75
GÁBRIS GYULA – NOVOTHNY ÁGNES: Tiszazugi homokbánya – az alföldi vízhálózat kulcsfeltárása	76
SZEBERÉNYI JÓZSEF – BRADÁK-HAYASHI BALÁZS – KISS KLAUDIA – KOVÁCS JÓZSEF – BALÁZS RÉKA – VARGA GYÖRGY – VICZIÁN ISTVÁN – SZALAI ZOLTÁN: Negyedidőszaki üledékek tipizálása DRS és hierarchikus klaszteranalízis alapján.....	86
VICZIÁN ISTVÁN – BALOGH JÁNOS – KIS ÉVA – SZEBERÉNYI JÓZSEF: A Duna holocén hidromorfológiai változásai a Komárom és Paks közötti folyószakasz szigetein feltárt régészeti lelőhelyek alapján	94
GAZDASÁGFÖLDRAJZ SZEKCIÓ.....	107
M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA: Beszámoló a Gazdaságföldrajz Szekció munkájáról.....	107
CSOMÓS GYÖRGY: A városok pozíciójának vizsgálata a világgazdaság irányításában 2006 és 2015 között: Tündöklő Kelet, halványuló Nyugat (?).	108
MÁTHÉ CSONGOR: A közúti közlekedési rendszer helyzete és jövőképe Székelyföldön	118
M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA – TEPERICS KÁROLY – WUSCHING Á. TAMÁS: Az orvosi képzések nemzetközi hallgatói mobilitásának hatása a városgazdaságra	129
NAGY ZOLTÁN – SEBESTYÉNNÉ SZÉP TEKLA: A csökkenő olajár hatása egyes olajexportáló országok gazdaságára	140
NEZDEI CSILLA: A Balaton kiemelt üdülőkörzet piachelyeinek fogyasztóorientált tapasztalatai	150

TOLNAI GÁBOR: Új szín a barnamezők kutatásában	160
TÖMÖRI MIHÁLY: Az elektronikus kiskereskedelem társadalomföldrajzi vizsgálata	170
VÁRNAI IBOLYA: A fővárosi műkereskedelem funkcionális és területi aspektusainak elemző bemutatása	180
GEOMORFOLÓGIA SZEKCIÓ	189
BALOGH JÁNOS – KIS ÉVA – VICZIÁN ISTVÁN – SZEBERÉNYI JÓZSEF: Alkalmazott mérnökegeomorfológiai térképezés típusúterületeken	189
KIS ÉVA – LÓCZY DÉNES – SCHWEITZER FERENC – BALOGH JÁNOS – VICZIÁN ISTVÁN – SZEBERÉNYI JÓZSEF – PRODÁN TÍMEA: Tiszai partfal típusok vizsgálata új kiértékelő módszer alapján ártéri lösszel fedett mintaterületen	198
SÜTŐ LÁSZLÓ – GOMBOS BENJÁMIN – SZÖGYÉNYI IMRE – ADORJÁN BALÁZS: Meddőhányók és felszínsüllyedések a Kelet-Borsodi-szénmedence É-i részén	210
SZEBERÉNYI JÓZSEF – JÓZSA EDINA – FÁBIÁN SZABOLCS ÁKOS: A Visegrádi-szoros geomorfológiai szintrendszerének geoinformatikai vizsgálata.....	220
KÖZIGAZGATÁSI FÖLDRAJZ ÉS SZOCIÁLGEÓGRÁFIA SZEKCIÓ	229
KOZMA GÁBOR: Beszámoló a Közigazgatási Földrajz és Szociálgeográfia Szekció munkájáról	229
RÉTHY BARBARA – DÖVÉNYI ZOLTÁN: A pénzhamisítás mint földrajzi probléma	230
MEGÚJULÓ ENERGIÁK SZEKCIÓ	235
PATKÓS CSABA: Beszámoló a Megújuló Energiák Szekció munkájáról	235
BUDAI EDINA – HARMAT ÁDÁM – MUNKÁCSY BÉLA – HORVÁTH GERGELY – CSÜLLÖG GÁBOR – TAMÁS LÁSZLÓ – SZABÓ MÁRIA – DARABOS GABRIELLA: Komárom-Esztergom megye állattartásból származó biogáz-hasznosítási potenciáljának meghatározása térinformatikai módszerekkel	236
HARMAT ÁDÁM – MUNKÁCSY BÉLA – SZABÓ MÁRIA – CSÜLLÖG GÁBOR – HORVÁTH GERGELY – TAMÁS LÁSZLÓ – BUDAI EDINA: A szilárd biomassza fenntartható energetikai potenciálja egy bükkaljai mintaterületen	246
KOVÁCS ENIKŐ – PATKÓS CSABA – TÓTH TAMÁS – RADICS ZSOLT – ÜTÖNÉ VISI JUDIT: A társadalmi tanulási folyamatok szerepe a megújuló energiahordozókkal kapcsolatos ismeretekben két magyarországi megye esetében	257
KULCSÁR BALÁZS: A geotermikus energia hasznosításának előnyei és lehetőségei a települések energiagazdálkodásában	267
NÉPESSÉGFÖLDRAJZ SZEKCIÓ.....	277
G. FEKETE ÉVA: Beszámoló a Népeségföldrajz Szekció munkájáról	277
BALIZS DÁNIEL: Etnikum, felekezet és termékenység összefüggései Erdélyben	279
NEMES VIKTÓRIA – ZAGYI NÁNDOR: A nemiarány-eltolódás alakulásának társadalmi és területi sajátosságai Indiában	290
NÉMETH ÁDÁM – DÖVÉNYI ZOLTÁN: Magyarország településeinek népesedési típusai (1970-2011)	301
PÉNZES JÁNOS – PÁSZTOR ISTVÁN ZOLTÁN: A roma lakosság települési szintű szegregálódásának vizsgálata Északkelet-Magyarországon	312
PETE JÓZSEF: A magyarországi protestantizmus néhány vallásföldrajzi jellemzője	322

NÉPESSÉGFÖLDRAJZ – MIGRÁCIÓ SZEKCIÓ.....	332
ILLÉS SÁNDOR: Beszámoló a Népelességföldrajz – Migráció Szekció munkájáról	332
GELLÉRNÉ LUKÁCS ÉVA – TÖTTÖS ÁGNES – ILLÉS SÁNDOR: Szabad mozgás az Európai Unióban a Brexit tükrében	333
GYURICZA LÁSZLÓ – NAGY ORSOLYA – PÉTERFI JUDIT: Külhoni magyar fiatalok nemzeti identitásának és utazási szokásainak összefüggései, regionális különbségei.	342
HEGEDŰS GÁBOR – LADOS GÁBOR: Az elvándorlás, hazatérés és identitásváltozás vizsgálata magyarországi remigránsok példáján	352
KÓRÓDI TIBOR – SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA – VADNAI PÉTER – GÁL-SZABÓ LAJOS: Migrációs szándék az életminőségi tényezők tükrében	364
SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA – KÓRÓDI TIBOR: Az egyetemisták kivándorlási és munkavállalási hajlandóságának vizsgálata a Kárpát-medencében	371
VADNAI PÉTER – SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA – GÁL-SZABÓ LAJOS – KÓRÓDI TIBOR: Adatbázis átalakítások a magyarországi kivándorlási trendek összetettebb statisztikai vizsgálatához	380
POSZTERSZEKCIÓ	384
KERTÉSZ ÁDÁM: Beszámoló a Poszterszekció munkájáról	384
KIS ÉVA – SCHWEITZER FERENC: Löss- és lösszerű üledékek képződése Tenerife szigetén (Kanári-szigetek)	385
NÉGYESI FANNI – ANGYAL ZSUZSANNA: Borbála-tanösvény, egy ipartörténeti tanösvény terve Salgótarjánban	402
SCHWEITZER FERENC – KIS ÉVA: Az egri Várdomb, a Tetemvár és Almagyar tágabb környezetének pleisztocén domborzatfejlődése és az Eger-patak teraszai	411
SZEBERÉNYI JÓZSEF – JÓZSA SÁNDOR – SIMON ISTVÁN – BALOGH JÁNOS – KIS ÉVA – KISS KLAUDIA – VICZIÁN ISTVÁN: Kavicselőfordulások a Déli-Börzsöny magas helyzetű geomorfológiai szintjeiben	418
SZLADKY GÁBOR BENCE – DOBOS ANNA – GUTAY MÓNKA: Talajtani, üledéktani és morfológiai vizsgálatok Apc-Somlyó 5-6. sz. felső paleolitikus lelőhelyek régészeti kutatása példáján	428
POTENCIÁLOK ÉS KORLÁTOK – A GAZDASÁGI SZERKEZETVÁLTÁS DILEMMÁI AZ EURÓPAI PERIFÉRIÁKON SZEKCIÓ	439
NAGY ERIKA – MOLNÁR ERNŐ: Beszámoló a Potenciálok és Korlátok – A Gazdasági Szerkezetváltás Dilemmái az Európai Perifériákon Szekció munkájáról.....	439
TINER TIBOR: A stabilizálódás vagy a tartós leszakadás felé? A legnagyobb magyarországi cégek szerepe régióink és megyéink gazdasági potenciáljának alakításában	441
TÁJFÖLDRAJZ SZEKCIÓ	451
SZABÓ MÁRIA: Beszámoló a Tájföldrajz Szekció munkájáról	451
FILEPNÉ KOVÁCS KRISZTINA –SOPHIE DUBOIS – MARIE THILL – VALÁNSZKI ISTVÁN – JOMBACH SÁNDOR – MIKHÁZI ZSUZSANNA – KOLLÁNYI LÁSZLÓ: A francia tájpolitika tanulságai a hazai gyakorlat számára	452
HEGYI BALÁZS – NAGY RICHÁRD – DOBOS ANNA: A borszőlő termőhelyi kataszter kutatási módszereinek tájfeldrajzi szempontú értékelése	460

KERTÉSZ ÁDÁM – PÁLINKÁS MELINDA – TÓTH ADRIENN: Földhasználat változás és tájdegradáció	469
KISS KATALIN – DOBOS ANNA: Tájökológiai értékelés és ökoturisztikai fejlesztés Tisza menti kistelepülések példáján	475
SZABÓ MÁRIA – HORVÁTH GERGELY – CSÜLLÖG GÁBOR – TAMÁS LÁSZLÓ – MUNKÁCSY BÉLA – DARABOS GABRIELLA – HARMAT ÁDÁM – BUDAI EDINA: Település a tájban – Tibolddaróc (Településjellemzők és a fenntartható tájhasználat lehetőségei).....	488
TALAJTAN SZEKCIÓ	500
FARSANG ANDREA: Beszámoló a Talajtan Szekció munkájáról	500
TÁRSADALOMFÖLDRAJZI VÁLTOZÁSOK A POSZTSZOVJET TÉRSÉGBEN SZEKCIÓ	501
KÖSZEGI MARGIT: Érdekek és identitások – kis népek a Fekete-tenger partján	501
TELEPÜLÉSFÖLDRAJZ SZEKCIÓ	508
TIMÁR JUDIT: Beszámoló a Településföldrajz Szekció munkájáról	508
BÁCSKAINÉ PRISTYÁK ERIKA: A tanyabokrok életképességét befolyásoló tényezők	510
BERÉNYI B. ESZTER: New-build gentrification a hazai nagyvárosok megújuló városrészeiben	516
TÉRKÉPÉSZET – GEOINFORMATIKA SZEKCIÓ	525
PAPP-VÁRY ÁRPÁD: Beszámoló a Térképészet – Geoinformatika Szekció munkájáról	525
AGÁRDI NORBERT – KOCZÓ FANNI – MEZEI GÁSPÁR – NEMERKÉNYI ZSOMBOR – SZABÓ RENÁTA: Generalizálás géppel, vagy kézzel?” – módszertani összehasonlítás Magyarország Nemzeti Atlasza példáján	526
KRÁNICZNÉ BOGNÁR ZITA – GYENIZSE PÉTER: Lakóterület minősítő geoinformatikai felületek továbbfejlesztési lehetőségei	534
PAPP-VÁRY ÁRPÁD: A térképészek ismerték fel elsőként az új kontinenst, Amerikát ..	543
REYES NUNEZ JOSÉ JESÚS: Egy magyar térképész hatása a kubai földrajzoktatásra (1929–1959).....	551
SZABÓ RENÁTA: Tengerek határai térinformatikai alapokon	561
TAMÁS LÁSZLÓ – CSÜLLÖG GÁBOR – HORVÁTH GERGELY – SZABÓ MÁRIA – HARMAT ÁDÁM – BUDAI EDINA – MUNKÁCSY BÉLA: Ipari objektumok terepi állapotfelmérésének és térinformatikai adatbázis kialakításának főbb tapasztalatai	569
UTASI ZOLTÁN: Kataszteri és műszaki adatbázisok integrálásának lehetőségei	579
TERÜLET-, TELEPÜLÉS- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS SZEKCIÓ	587
SÜLI-ZAKAR ISTVÁN : Beszámoló a Terület-, Település- és Vidékfejlesztés Szekció munkájáról	587
DANCSONÉ FÓRIS EDINA – FILEPNÉ KOVÁCS KRISZTINA: Zöldinfrastruktúra fejlesztés és vidékfejlesztés	588
G. FEKETE ÉVA : A társadalmi gazdaság geográfiai aspektusai	596
SÜLI-ZAKAR ISTVÁN : Debrecen kulturális gazdasága (Adalékok Debrecen Európa kulturális fővárosa cím elnyeréséhez).....	608
TÖKÉS TIBOR: A CGET és a regionális reform Franciaországban	621

TÖRTÉNETI ÉS POLITIKAI FÖLDRAJZ SZEKCIÓ	631
PAP NORBERT: Beszámoló a Történeti és Politikai Földrajz Szekció munkájáról.....	631
AGG ZOLTÁN: A magyar politikai elit területi rekrutációja	632
BERTUS ZOLTÁN: Választási aktivitás területi vizsgálata Magyarországon a 2010-2014 közötti időszakban	641
ELEKES TIBOR: Járások és adóközetek változásai Udvarhelyszék területén	650
TURIZMUSFÖLDRAJZ SZEKCIÓ	662
MICHALKÓ GÁBOR: Beszámoló a Turizmusföldrajz Szekció munkájáról	662
AUBERT ANTAL – HORVÁTH ANDREA – JÓNÁS-BERKI MÓNKA – SZEIDL KLAUDIA: A szociálturizmus átalakulása Magyarországon: az orfűi desztináció	663
BÁLINT DÓRA – MAGYAR-PAPP JÚLIA: Megosztáson alapuló gazdaság a turizmus szektorban: esettanulmány Pécsről	676
BUJDOSÓ ZOLTÁN: A turizmus és területfejlesztés gyakorlati relációi	687
KARANCSI ZOLTÁN – SZALMA ELEMÉR – OLÁH FERENC – HORVÁTH GERGELY: A városi parkok és szerepük az idegenforgalomban Szeged példáján	695
KOROM ANNAMÁRIA – HORNYÁK SÁNDOR JÁNOS: A magyarországi Eurovelo kerékpáros túraútvonalak vizsgálata	709
KOZMA GÁBOR: A Debrecenben megrendezett edzőtáborok földrajzi jellegzetességei és szerepük a város turizmusában	721
VÍZFÖLDRAJZ SZEKCIÓ	726
NAGY BALÁZS: Beszámoló a Vízföldrajz Szekció munkájáról	726
KONECSNY KÁROLY: 140 év (1876-2015) jelentős árvizei a Tisza Tokaj feletti szakaszán	727
KÜRTI LÍVIA: Bükkaljai források érdekességei	738
XVI. GEOGRÁFUS DOKTORANDUSZOK ORSZÁGOS KONFERENCIÁJA.....	747
TÁRSADALOMFÖLDRAJZI SZEKCIÓ I.	748
NAGY ZOLTÁN: Beszámoló a Társadalomföldrajzi Szekció I. munkájáról.....	748
BODNÁR BALÁZS: Intermodális közlekedési központok a világban	749
KISS LEVENTE – LADÁNYI RICHÁRD: Potenciális biomassa mennyiségének becslése GIS támogatással	761
NEZDEI CSILLA: Egy piaci vonzáskörzet jellemzői termelői és fogyasztói nézőpontból	765
ROMVÁRI RÓBERT: Tanyasi gazdaságok szerepének változása Bács-Kiskun megye példáján	775
VÖRÖS-TORMA KATALIN: A területi rugalmasság értelmezésének kérdései	781
TÁRSADALOMFÖLDRAJZI SZEKCIÓ II.	791
BUJDOSÓ ZOLTÁN: Beszámoló a Társadalomföldrajzi Szekció II. munkájáról	791
DROTÁR NIKOLETT: Az új turisztikai imázs elemek vizsgálata Tokaj-Hegyalján	792
GYURKÓ ÁDÁM: Turizmus, mint területfejlesztési eszköz Poroszlón	803
HORVÁTH ÁDÁM: A migráció alulnézetből – a helyben maradás és költözés motivációi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei településeken	813

HORVÁTH ZOLTÁN – MORVA TAMÁS – KÖBLI ÁDÁM: Keszthely turisztikai szuprastrukturájának átalakulása	823
PINTÉR RÉKA: Új desztináció(k) Lengyelország térképén: Szilézia, mint az ipari örökségen alapuló turizmus hazája	832
SIMONYI PÉTER: „Mennyit esznek az idősök?” – Az időskorúak demográfiájának és élelmiszerfogyasztásának egyes kérdései	842
TÁRSADALOMFÖLDRAJZI SZEKCIÓ III.	853
SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA: Beszámoló a Társadalomföldrajzi Szekció III. munkájáról ..	853
CSÉBI MÁRK: Az objektív életminőség területi egyenlőtlenségei a Nagykörúton	854
KATONA ILDIKÓ – KALÓ DÓRA: A földtudományi szakok hallgatóinak szakválasztási motivációja	863
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SZEKCIÓ	872
DOBOS ANNA – TÚRI ZOLTÁN: Beszámoló a Természetföldrajz Szekció munkájáról ...	872
PLÁSZTÁN JÓZSEF ZSOLT – JÁNÓSZKY MIHÁLY – TÓTH CSABA ALBERT: Geomorfológiai és környezetterhelési vizsgálatok a Berettyó folyó hazai mederszakaszán	873
OKTATÁS-MÓDSZERTANI ÉS FÖLDRAJZTANÁRI KONFERENCIA	881
ÜTÖNÉ VISI JUDIT – SÜTŐ LÁSZLÓ: Beszámoló az Oktatás-módszertani és Földrajztanári Konferencia munkájáról	882
OKTATÁS-MÓDSZERTANI ÉS FÖLDRAJZTANÁRI KONFERENCIA SZEKCIÓ I.	884
HEVESI ATTILA: Néhány észrevétel az általános- és gimnáziumi földrajzoktatás jelenlegi helyzetéről három „időszerű” földrajztankönyv (9., 7, 9) tükrében	884
HOMOKI ERIKA: Földrajzi Ki mit tud, avagy egy 2015-ben végzett mérés eredményei	894
TÓTH PIROSKA: A környezeti nevelés megjelenése a GLOBE-iskolák pedagógiai programjában	902
OKTATÁS-MÓDSZERTANI ÉS FÖLDRAJZTANÁRI KONFERENCIA SZEKCIÓ II.	910
ANGYAL ZSUZSANNA – BALLABÁS GÁBOR: Terepgyakorlatok és szakmai gyakorlatok szerepe és jelentősége az ELTE TTK két képzési területén	910
DÉKÁNY KRISZTINA: Geoinformatika az oktatásban	920
IRÁS KRISZTINA – UNGVÁRI ZSUZSANNA: Szertár.elte.hu – régi földrajzoktatási eszközök új köntösben	927
KAPUSI JÁNOS: Földrajzi séta a debreceni Nagyerdő területén.....	936

VÁLASZTÁSI AKTIVITÁS TERÜLETI VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON A 2010-2014 KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

BERTUS ZOLTÁN

PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, berzol16@freemail.hu

SPATIAL ANALYSIS OF TURNOUT CHANGES OF THE HUNGARIAN PARLIAMENTARY ELECTIONS BETWEEN 2010 AND 2014

Abstract

The importance of the rates of electoral participation represented by it is to indicate the strength of democracies, the legitimacy of the delegation and leaders, and the civil activity. Furthermore the legitimacy of elections questioned below a certain level of turnout rates. The aim of this study is to give a picture about the turnout rates in Hungary and compare it with other developed democracies and to determine the major trends between 2010 and 2014 based on the results of the first round of the parliamentary elections. In particular focus on the context of regional differences in party preferences and voters activity. I also investigate the spatial appearance of the radical right party and its ability to mobilize, seeking answer to extreme phenomena such as an extremely low turnout rate and rapid rearrangement of party preferences what kind of correlation show with the process of radicalization. Based on these indicators I categorized turnout rate changes between 2010 and 2014 and the changes of party preferences in each settlement. If the turnout rates extremely low and the skeptic voters became disillusioned and turn away from the votes, and questioning the meaning of parliamentary democracy, that can easily transform into radicalization and result the uprising of populist radical right parties. The appearance of radicalism is a contemporary phenomenon which can be traced worldwide. Part of the phenomenon is the rise of Islamic fundamentalism, partly the presidential campaign in US and the consolidation of Pegida in Germany and the Austrian Freedom Party (FPÖ). Furthermore different kinds of radical right-wing parties have appeared in post-socialist Central and Eastern Europe in several waves and with different intensity. In Hungary, after the parliamentary elections held in 2010 resulted radical right JOBBIK won its first parliamentary term and that continued in 2014.

Keywords: electoral participation, turnout rate, party preferences, radicalization, apathy

Bevezetés

Az 1990 óta biztosított széleskörű választói jog a társadalom jelentős részének teszi lehetővé a többpártrendszer keretei között, hogy kifejezze akaratát és érvényt szerezzen az elkövetkező négy évről alkotott elképzeléseinek. A választópolgárok ezzel az aktussal megalkotják a törvényhozáshoz szükséges országgyűlés összetételét és legitimálják vezetőiket. Ennek a folyamatnak elengedhetetlen része, hogy a választásra jogosult állampolgárok aktív résztvevői legyenek a választásoknak, hogy a parlament összetételén reprezentatívan leképeződjön a népakarat. A részvételi arányok jelzik a demokrácia erősségét, a vezetők felhatalmazásának, legitimációjának nagyságát, a civil aktivitást. A szkeptikussá, kiábrándulttá váló szavazók elfordulnak a szavazásoktól, megkérdőjelezzik a parlamenti demokrácia értelmét, ami könnyen átcsaphat radikalizálódásba is. A nagyobb múltú parlamenti demokráciával rendelkező kulcsországokban is számottevően csökkentek a részvételi arányok, amit a megfigyelők egy része is növekvő aggodalommal szemlél. Arend Lijphart arra hívta fel a figyelmet, hogy bizonyos szint alatt a választások legitimációja is kérdésessé válik, továbbá rávilágított arra, hogy a választások kimenetelének kiszámíthatatlanságán túl, a befolyás egyenlőtlenségét is eredményezi, ha jelentős választói csoportok nem, vagy csak nagyon alulreprezentált módon vesznek részt a döntési folyamatokban (LIJPHART, A. 1997). Szintén torzító hatása van a választókerületi beosztás egyenlőségre, mert a kisebb népességszámú választókerületekre jellemző alacsonyabb részvételi arányok tovább növelik a különbséget a népesebb aktívabb választókerületekhez képest, így sokkal kevesebb voks szükséges egy ilyen választókerület mandátumának elnyeréséhez (VIDA Gy. – KOVÁCS Z. 2015; KOVÁCS Z. – VIDA Gy. 2015). A

gazdasági helyzet és a területi különbségek növekedése közvetett módon befolyásolja a választókerületek népességszámának alakulását, mert belső migrációt generál a fejletlenebb és a fejlettebb térségek között, ami általában a fiatalabb, iskolázottabb rétegek elköltözésével jár, így emelik a választópolgárok számát egy adott területen, míg a fejletlenebb előregedő térségekben egyre kevesebb szavazó marad (VIDA GY. – KOVÁCS Z. 2015).

Célom a főbb trendek meghatározása a 2010 és a 2014-es országgyűlési választások első fordulós eredményei alapján, különös tekintettel a választópolgárok politikai aktivitásának és a pártpreferenciák területi különbségeinek összefüggéseinek feltárására. A vizsgálatokkal a radikális párt mozgósító képességét, térbeli megjelenését, valamint ezek hátterét is szeretném bemutatni. Arra a kérdésre keresve a választ, hogy az olyan extrém jelenségek, mint a szélsőségesen alacsony részvételi arány és pártpreferenciák gyors átrendeződése milyen mértékű összefüggéseket mutatnak a radikalizálódás folyamatával. Valamint a társadalomban eluralkodó apátia, a politikai elit iránti bizalmatlanság és az általánosan érzékelhető – gazdasági vagy fizikai értelemben vett – félelemérzet hol és milyen mértékben eredményeznek a szélsőséges eszmékre fogékonyabbá váló közeget.

1. A részvételi arányok jellemzőinek hazai és nemzetközi szintű összehasonlítása

Blais szerint a tömbösödés és a pártok alacsony száma, tehát a csökkenő választék mérséklően hat a választási kedvre (BLAIS, A. 2000). Ez az Egyesült Államok bipoláris pártrendszerére értve igazolható, ahol a demokrata és a republikánus jelöltekből lehet választani és nem biztos, hogy ez a kínálat elegendő vonzerőt jelent a választópolgároknak. Másfelől a kiéleződő verseny fokozza a választáson való megjelenést, hiszen joggal érezheti úgy a választó, hogy minden szavazat számít. Erre vezethető vissza a 2002-es rekord magas részvételi arány a magyar parlamenti választásokon (ANGELUSZ R. 2002), de ennek köszönhető lehet az előrejelzések szerint az utóbbi évek 50-60%-os részvételi arányát (VAP) messze felülmúló 80% körüli részvételi arány az Egyesült Államok elnöki választásán. Valamint ez eredményezi Észak-Magyarországon az átlagosnál nagyobb érdeklődést a választások iránt (KOVÁCS Z. – VIDA GY. 2015). Ugyanis ebben a régióban a legerősebb 2010 óta a harmadik erőként megjelent JOBBIK, és itt vált leginkább kiélezetté a verseny a FIDESZ, a JOBBIK és az MSZP-Összefogás eredményei között.

Természetesen sok más körülmény is befolyásolja a választási részvételt. Bár általában a kutatások hipotézise, hogy a magasabban iskolázott, urbánusabb, fejlettebb térségekben magasabb a választási aktivitás (KOVÁCS Z. – DINGS DALE A. 1998; KOVÁCS Z. 2000; MÉSZÁROS R. et al. 2007), mégis több esetben nem igazolható a gazdasági-társadalmi fejlettség és a választási részvétel között pozitív korreláció. Kovács Zoltán három meghatározó tényezőt emel ki; az életkort, az iskolai végzettséget és a lakóhelyet. Ezt alátámasztja, hogy a középkorú magasabb iskolai végzettségű városi lakosok körében a legmagasabb a politikai aktivitás (KOVÁCS Z. 2000).

Az iskolázottság és a politikai aktivitás szoros kapcsolatát azzal is érzékeltette, hogy az abszolút többségben cigányok lakta településeken csak 46,1%-os átlagos részvétel volt tapasztalható. Az 1990 és 1998 között lezajlott országgyűlési választások eredményei egy Balaton-Budapest-Sátoraljaújhely tengelyt határozott meg, amelytől északra átlagon felüli, tőle délre átlagon aluli aktivitású területek találhatók. A déli területeken csak Baranya és Békés megye egyes régiói emelkedtek ki szigetszerűen magasabb részvételi arányaikkal, bár ez az 1998-as választásokra csökkent. A településméret szerinti vizsgálatok során a pártpreferenciák esetében kimutatta, hogy a szélsőjobboldali MIÉP és a liberális SZDSZ is városi térségekben szerepelt jobban. Az SZDSZ az elit lakónegyedekben, míg a kispolgárság és az alsó középosztály lakta

hagyományos városrészekben a MIÉP érvényesült jobban. Etnikai alapon is vizsgálva az eredményeket, a cigány többségű falvak alacsony választási aktivitása mellett, a Munkáspárt nagyobb támogatottságát (6,72%) mérték, a falvak átlagához (3,91%) képest (KOVÁCS Z. 2000). Angelusz Róbert hasonló eredményekre jutott, amikor szisztematikus eltéréseket figyelhetek meg a cigány népesség lakosságon belüli számarányával, mint a területi részvételt negatívan befolyásoló tényezővel, s ez az összefüggés két alkalommal, 1994-ben és 1998-ban a legjelentősebb is volt a többváltozós elemzések alapján. Ez a városias közegben jobban megmutatkozik, amiben feltehetően a csoportközi interakció településspecifikus intenzitása is szerepet játszhat. Míg a kisebb településeken feltehetően sűrűbbek az etnikumközi kapcsolatok, a városokban valószínűleg az anonimitás, a privátszféra nagyobb foka miatt erőteljesebb az elkülönülés (ANGELUSZ R. – TARDOS R. 2002b).

A részvételi arányok tekintetében Európa középmezőnyébe tartozunk (56-70%), ami leírható a poszt-szocialista országokra jellemző kezdeti lelkesedéssel, és az azt követő folyamatos elhidegüléssel, a részvételi arányok csökkenésével (KODTADINOVA. T. 2003). Európában is megfigyelhető a fejlett nyugati és keleti országok közötti különbség, azonban ez nem minden esetben igaz. Így például megemlíthető az EU-hoz velünk együtt csatlakozott Málta vezető helye (92,95%), vagy Svájcnak a passzív mutatója (48,4%), Koszovó (42,63%) és Románia (41,76%) mellett. Svájc eredménye egyébiránt azzal magyarázható, hogy a parlament választja meg tagjai közül négy évre a végrehajtó hatalmat gyakorló szövetségi tanácsot, a hétfős kormányt, amelyben 1959 óta valamennyi nagyobb párt képviselteti magát, és konszenzussal hoz döntést. Valamint az sem dől el, hogy ki lesz az ország vezetője (állam- és kormányfője), ugyanis évente a törvényhozás választja a kormány tagjai közül. A fejlettséggel viszont nem függ össze a részvételi arány, ugyanis az Egyesült Államok eredményeihez képest kiemelkedőek más hasonló, vagy kevésbé fejlett demokráciák részvételi arányai. Szinte a magyar országgyűlési választásokkal teljesen megegyező, vagy alacsonyabb részvételi arányokat mértek az Egyesült Államokban is. Az 1972 és 1980 közötti időszakban az elnökválasztásokon a választókorú lakosság átlagosan 54%-a vett részt, ami rendkívül alacsony az ugyanebben az időszakban 20 másik demokratikus ország nemzeti választásain mért 80%-hoz képest (POWEL, G. B. 1986).

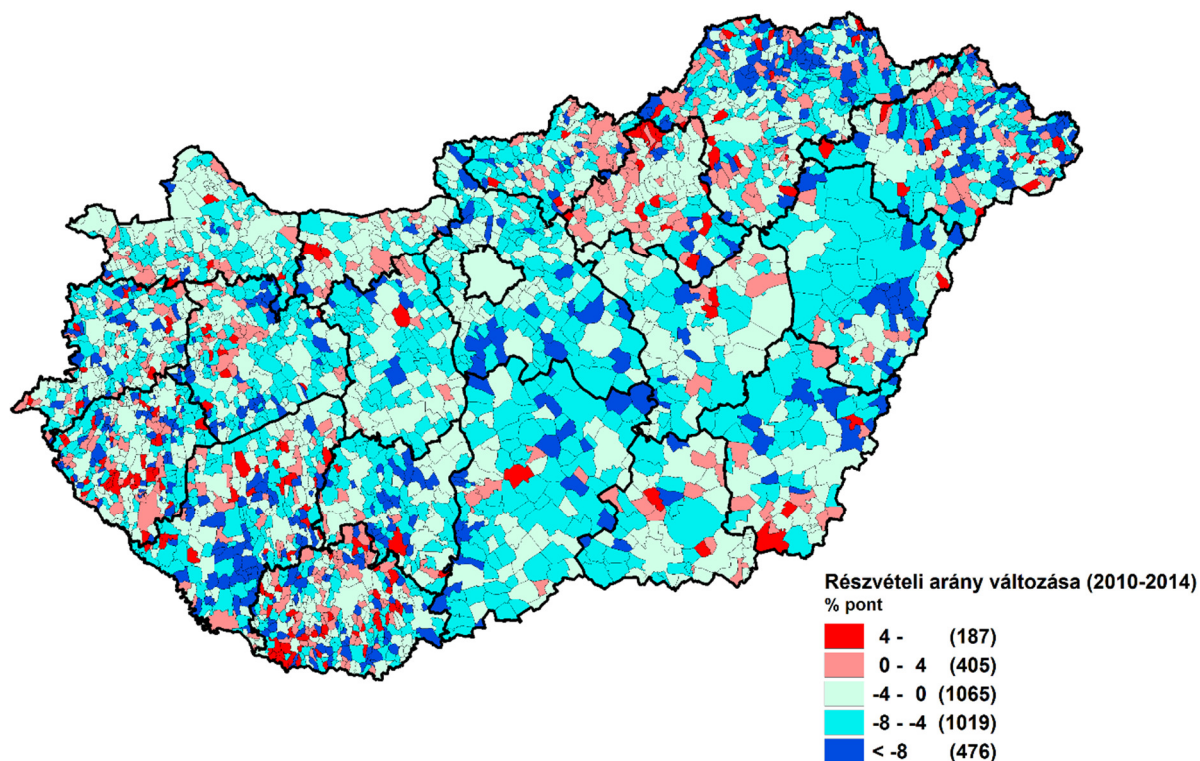
Érdekes megemlíteni a szélsőségesen alacsony részvételi arányú és a pártpreferenciák viszonylag gyors átrendeződését mutató térségeket, amelyek általában a kis lélekszámú községekre jellemzőek. De lehatárolhatók olyan térségek is, mint például Belső-Somogy, ahol rendkívül alacsony választási részvételi arányokat regisztráltak, vagy a szocialista párt egykori szavazóbázisának számító Észak-Magyarország, ahol szintén gyors átalakulással nemzeti radikalizálódás ment végbe. A társadalomban eluralkodó apátia hangulat, a politikai elit iránti bizalmatlanság és az általánosan érzékelhető – gazdasági vagy fizikai értelemben vett – félelemérzet együttesen eredményezhetnek a szélsőséges eszmékre fogékonyabbá váló közeget, ami termékeny táptalajt biztosítva a radikális jobboldal számára. Ami a nyugati demokráciákban már évtizedekkel 1990 előtt tapasztalható volt a politikai irányzatokban, az Magyarországon csak a rendszerváltozást követő tizenöt-húsz évben került előtérbe. A globalizáció felgyorsulásával szinte egy időben, az 1970-es évektől a zöld pártok lettek a legelterjedtebbek a városi középosztálybeliek által támogatott újbaloldali pártok közül (INGLEHART, R. 1977). A jobboldali radikális populista pártok megjelenése ezzel szemben a bevándorláshoz volt köthető Nyugat-Európában, ami a multikulturális társadalmat elutasító, elsősorban elszegényedő, lecsúszó városi munkásság és kispolgárság által támogatott irányzatként jelent meg. A szélsőjobboldali pártcsaládon belül is megkülönböztetnek a fasizmus hagyományait felvállaló pártokat, valamint az ezeket elutasító, és elsősorban a posztindusztriális társadalmi igényekre választ adó pártokat (IGNAZI, P. 2003).

A radikális jobboldal erősödése korunk aktuális kihívásai közé sorolható, mert hatásai világszerte tapasztalhatóak közvetett vagy közvetlen módon. Ebbe az irányba mutat az iszlám fundamentalizmus előretörése, illetve a németországi Pegida vagy az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) megerősödése és részben az Egyesült Államok elnöki kampánya. Az elmúlt időszakban, több hullámban, eltérő intenzitással jelentek meg a kelet-közép-európai poszt-szocialista országokban is különböző radikális jobboldali pártok. Magyarországon csak a 2010-es választások hoztak erőteljes átrendeződést a parlamenti pártok sorában. Az 1990 óta jelenlévő pártok közül több eltűnt és a helyüket új pártok foglalták el. A 2006-ban még jellemző bipoláris pártrendszer felbomlását követően 2010-ben egy harmadik erő (JOBBIK) jelent meg, ami magával hozta az 1990 óta legeredményesebb nemzeti radikális párt parlamentbe kerülését. A JOBBIK térnyerése 2014-ben is folytatódott, amikor elnyerte második parlamenti ciklusát. Ennek a politikai átrendeződésnek a lehetséges okaira szeretnék rávilágítani a részvételi arányok változásának tükrében.

2. A magyar országgyűlési választások részvételi arányainak alakulása 2010-2014 között

A választási motívumok szociológiai összefüggéseinek feltárása Angelusz Róbert nevéhez kötődik, aki 1990 óta vezet kutatásokat a témában. Vizsgálataikban három csoportot különböztettek meg – státustudat, konvencionalizmus, szociális dependencia-independencia elnevezéssel – a részvétel, illetve a távolmaradás indítékait keresve. Megállapították, hogy egymástól két jelentősen eltérő háttérű társadalmi réteg, más-más motivációval hat a részvétel irányába. A magasabb státus-tudatú, társadalmilag-politikailag jól beágyazott, közéleti önbizalommal rendelkező aktív állampolgárok az egyik szegmense ennek a csoportnak, valamint az alacsony státusú, kevésbé aktív, de társadalmi környezetükben viszonylag integrált személyek motiváltak szavazásokon való megjelenésre. Míg az előbbi a társadalom teljes jogú tagjának érzi magát, akinek a véleménye igenis számít, addig a második esetben a vélt elvárásokhoz, normákhoz való alkalmazkodásra, a többségi minta követésének megfelelő választói magatartásra ösztönzés figyelhető meg (ANGELUSZ R. – TARDOS R. 2005). A konvencionalizmusból fakadó attitűdre vezethető vissza az aprófalvas, illetve különösen a törpefalvas térségekben kimutatható magasabb részvételi arány, ami felülírja a depriváltságból fakadó esetleges ellenérzéseket is. Ezek a többszörös hátrányos helyzetű aprófalvak jelentős számban a FIDESZ, és részben a JOBBIK táborát erősítik. Amiért eltérés tapasztalható a két párt közötti támogatottságban, az betudható a kisfalvak cigány lakosságának, akik túlnyomó többségben a FIDESZ-re adják voksukat (BERTUS Z. 2016). Magyarországon a szegénység és roma etnicitás egymással erősen összefonódó, de egymással mégsem teljesen azonos kategóriákként jelentkeznek. A magyar lakosságnak mintegy hét százalékát teszik ki a többszörösen kirekesztett reményvesztettek, és körükben erősen felülreprezentált (25%) a románok tartott népesség aránya, ami tág teret nyújt a szegénység etnicizálódására irányuló törekvéseknek (LADÁNYI J. – SZELÉNYI I. 2002).

A 2010-2014-es országgyűlési választások részvételi arány változásait 3152 településen kartogram elemzéssel, Hot Spot elemzéssel és klaszterelemzéssel vizsgáltam meg részletesebben. A kartogram elemzéssel pontos képet kapunk arról, hogy a településeken milyen nagyságrendű változások mentek végbe a választások fontosságának megítélésében négy év FIDESZ kormányzás után. Mindössze 592 településen növekedtek a részvételi arányok, és a települések túlnyomó többségén csökkent a választások iránti érdeklődés (81%-án), közel a települések felén (47%-án) pedig -4 százalékpontot is meghaladóan. Heves, Baranya és Zala megye területén található azoknak a településeknek a többsége, amelyeken pozitív változást mértek a részvételi arányok változásában (*1. ábra*).

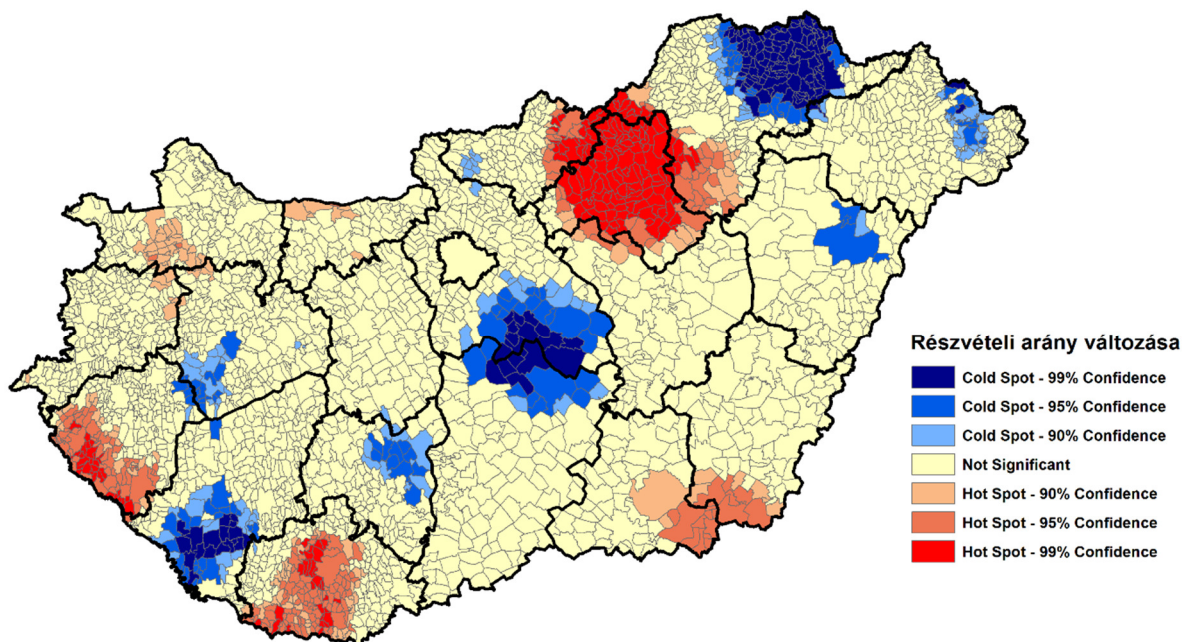

1. ábra: A részvételi arányok változása Magyarországon településenként a 2010-2014-es országgyűlési választások között

Forrás: <http://www.valasztas.hu/>, szerk.: Bertus Z. 2015.

Hasonló képet kapunk a Hot Spot elemzéssel is, amellyel meghatározhatjuk a részvételi arányok változásában tapasztalható pozitív és negatív anomáliák térbeliségét. A Heves megyét közrefogó Hatvan-Salgótarján-Ózd-Miskolc-Heves ötszög területén található a választási kedvet tekintve leginkább aktivizálódó térség (2. ábra). Szintén kiemelhető Zala megye határmenti része, Lenti-Nagykanizsa térsége, valamint Baranya megye nyugati és északi része, ide értve Komlót, Szigetvárt és az Ormánság egy részét is. Ezzel szemben a legnagyobb negatív anomáliákat Észak-Borsodban, Kecskemét és környékén (Pest megye és Bács-Kiskun megye határvidékén), Belső-Somogyban (Kaposvár és Barcs közötti térsége), a Tolnai-hegyháton, Tapolca környékén, a Nyírségben, valamint Debrecenben és környékén. Debrecen méreteiből adódóan nagy súllyal szerepel ebben a depolitizálódó térségben, ami a megyei szintű összehasonlításban jól kivehető, ugyanis Hajdú-Bihar megye részvételi aránya csökkent a leginkább (-5,14%) Bács-Kiskun megye mellett (-4,7%). A megyei jogú városok közül Hódmezővásárhely (-6,05%) előzi meg Debrecen (-5,64%) és Kecskemétet (-5,41%). A kis mértékben ugyan, de 2010-hez képest részvételi arány növekedést mutató megyeszékhelyek Tatabánya (0,76%), Salgótarján (0,49%), valamint Nagykanizsa megyei jogú város (0,28%).

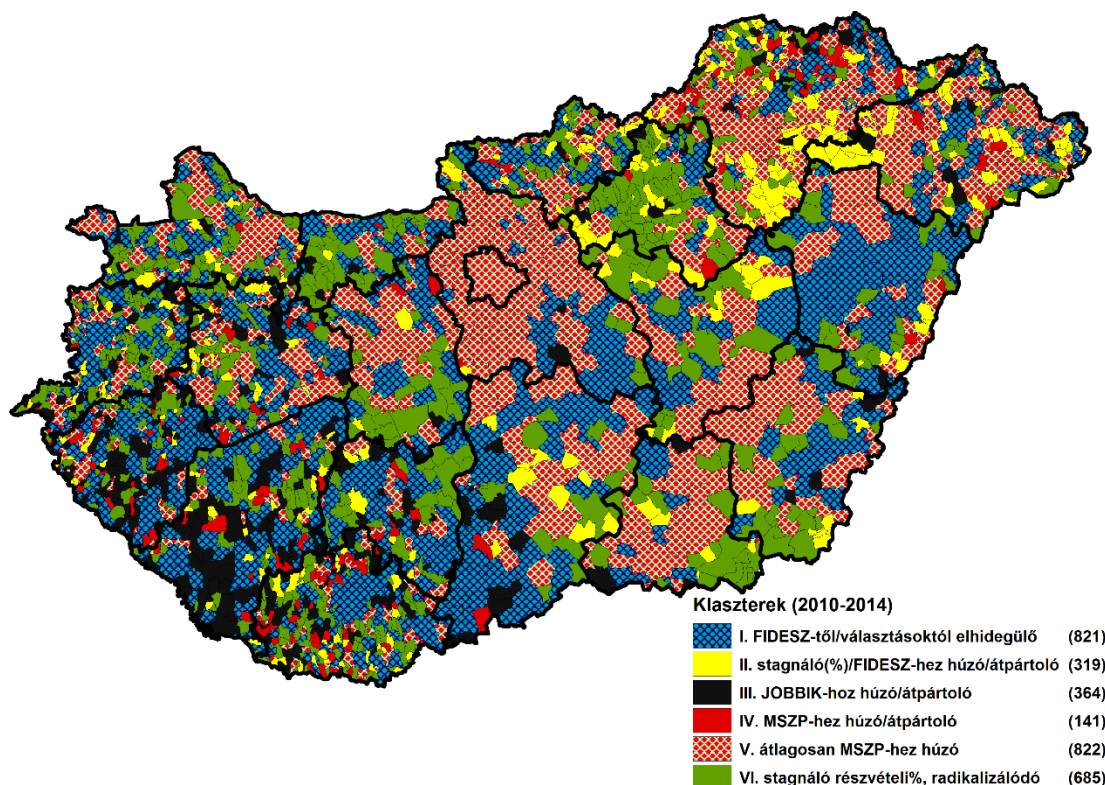
A korábbi elemzésekben is megfigyelték azt a választói magatartást, miszerint a szocialisták támogatói közül jelentős szerepet betöltő munkásszavazók, hagyományos ipari övezetek mára nagy számban inaktív alkalmazottainak szavazói aktivitása inkább ellenzéki pozícióból erősödött fel, míg kormányzati pozícióban inkább lanyhult (SZELÉNYI et al. 1996, ANGELUSZ R. – TARDOS R. 2000). Ian McAllis megállapítása szerint a magasabb részvételi arányok érzékelhető lökést adnak a Munkáspártnak, míg a valamivel kisebb részvételi arányok a jobboldali pártoknak előnyösebb. Úgy becsüli, hogy azokban az országokban, ahol kötelező a szavazás, ott ennek a megszüntetése feltételezhetően erősítené ezt a mintát, és a jobboldalnak ez "egy beépített előnyt" jelentene (MCALLIS, I. 1986).

2. ábra: Magyarország települési szintű részvételi arány változások Hot Spot elemzése a 2010-2014 közötti időszakban

Forrás: <http://www.valasztas.hu/>, szerk.: Bertus Z. 2016.

Klaszterelemzéssel vizsgáltam meg, hogy kimutatható-e bizonyos mértékű összefüggés a részvételi arányok és az egyes pártok támogatottságában bekövetkező elmozdulások között (3. ábra). A települések túlnyomó többségén a választásoktól való távolmaradás együtt járt a FIDESZ-től való elhidegüléssel, vagy az esetlegesen feltételezhető elpártolással (I. klaszter). Azonban még négy év kormányzás után is vannak olyan települések, ahol a kormánypárt megőrizte pozícióját, illetve 317 településen javítani is tudott 2010-es eredményein. Ezekre a településekre átlagosan jellemző a legkisebb mértékű részvételi arány csökkenés. Jelentős számban fordulnak elő ilyen települések a JOBBIK bázisterületének számító Észak-Magyarországon, amiből a JOBBIK vesztére bekövetkező FIDESZ térnyerésre következtethetünk, már csak azért is, mert egyedül erre a klaszterre jellemző a csökkenő JOBBIK szavazati arány (II. klaszter). Minden más klaszterben javuló tendenciát mutat a radikális párt és csökkenőt a kormánypárt. Ezt megerősítik a települési adatok is, mert mindössze 382 településen vesztett támogatottságából a JOBBIK. Leginkább a III., illetve részben a VI. klasztert jellemzi a radikalizálódás. Míg a III. klaszterben valamivel nagyobb részvételi arány csökkenés mellett dinamikusabban növelte támogatottságát a JOBBIK, addig a VI. klaszterben egy közel stagnáló részvételi arány mellett mutatott javulást. A FIDESZ-től való elhidegülés a leglátványosabban a III. és a IV. klaszterben jellemző. Az előbbiben inkább a JOBBIK irányába, míg az utóbbiban az MSZP-Összefogás javára mérhető pozitív elmozdulás a 2010-es eredményeikhez képest. Az V. klasztert egy általános, elsősorban urbánus térségekre jellemző szociáldemokrata irányultságú újraélnkülés jellemez, ami kapcsán visszaülalnék arra a helytálló kilencvenes években tett megállapításra, miszerint a hagyományosan baloldalinak számító szavazói aktivitása inkább ellenzéki pozícióból erősödött fel, míg kormányzati pozícióban inkább lanyhult (SZELÉNYI et al. 1996, ANGELUSZ R. – TARDOS R. 2000). Ezt persze szinte minden párt esetében elmondhatnánk jobb és baloldaliságtól függetlenül, hogy a kormányon lévő pártok esetében lanyhul a támogatottságuk.

3. ábra: Magyarország településeinek csoportosítása a részvételi arányok és a három legerősebb parlamenti párt támogatottságának változásai alapján a 2010-2014 közötti időszakban

Forrás: <http://www.valasztas.hu/>, szerk.: Bertus Z. 2016.

Ezek alapján megállapítható, hogy a részvételi arányok inkább a kormánypárt megítélésétől, valamint a verseny kiélezettségének mértékétől függően mozdult el pozitív vagy negatív irányba. A legnagyobb veszteségeket általában a kormánypártok szökték elszenvedni, ami a szocialisták esetében különösen látványos volt a 2006-2010-es ciklusban. Azonban a csökkenő részvételi arányokkal együtt mozgó kormánypárti szavazatok aránya a 2010-2014-es parlamenti ciklust is jól jellemzi. Az ellenzéki pártok közül ebből leginkább a JOBBIK profitált, de az összefogás következtében a szocialisták is sok helyütt gyarapították szavazótáborukat, így egyértelmű kapcsolat nem mutatható ki a radikális párt eredményeinek javulása és a részvételi arányok növekedése között. Mindössze a FIDESZ eredményeinek változása és a részvételi arányok alakulása között mutatható ki korreláció, de ez sem számottevő ($r=0,130$), csak a pozitív előjelű változás igazolható. Ezzel szemben az MSZP esetében ellentétes mozgás tapasztalható ($r=-0,119$), azaz több esetben a csökkenő részvételi arányú területeken tudott javítani 2010-es eredményein. A JOBBIK semmilyen összefüggést nem mutat a részvételi arányok változásával ($r=-0,023$, Sig. 1-tailed=0,095), viszont területileg kimutathatóan mobilizáló erőnek számít Heves megyében, Zala megye határmenti vidékein és elsősorban Baranya megye nyugati felében. Azonban Belső-Somogyban a végletes elbizonytalanodás és apátia következtében, a részvételi arányok zuhanásával párhuzamosan ment végbe radikalizálódás. E kettőség miatt sem lehet egyértelmű összefüggést kimutatni a radikális párt eredményei és a részvételi arányok alakulása között. A legszorosabb kapcsolat ($r=-0,613$) a FIDESZ és a JOBBIK támogatottságának változása között mutatható ki, ami azt jelenti, hogy ahol a FIDESZ több szavazatot nyert el, ott a JOBBIK kevesebbet és fordítva. Ez különösen Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl között mutatott ellentétes irányú változást, mert míg a radikálisok bázisterületévé váló északi országrészben a FIDESZ több településen gyarapította szavazótáborát, délen a JOBBIK tudott számottevően előretörni a FIDESZ jelentős hanyatlásával párhuzamosan.

Összegzés

Komoly kihívást jelent hazai és nemzetközi viszonylatban is a depolitizálódás és az apátia megfékezése. Ezen a magatartásformán csak a kiéleződő verseny, illetve az új témákat köztudatba hozó, kényes tabukat feszegető új pártok képesek változtatni. A társadalomban eluralkodó apátia, a politikai elit iránti bizalmatlanság és az általánosan érzékelhető félelemérzet együttesen eredményezhetnek a szélsőséges eszmékre fogékonyabbá váló közeget, ami termékeny táptalajt biztosít a radikális jobboldal számára. A radikális jobboldal, mint mobilizáló erő, ugyan statisztikailag nem kimutatható, de erre utaló jelek figyelhetők meg Somogy, Heves, Zala és Baranya megye településein is, ahol a JOBBIK látványosan tudott javítani 2010-es eredményein. Heves megyében a szocialisták számottevő visszaerősödésével, a FIDESZ mérséklődő támogatottságával és a JOBBIK stabil helyzetével kialakuló három párti kiélezett verseny eredményezte a részvételi arányok növekedését. Zala és Baranya megyében is szerepe volt a szocialisták összefogásának és a JOBBIK előretörésének a részvételi arányok javításában a jelentős számú FIDESZ-től elforduló szavazók megnyerésével, vagy saját többlet szavazóikkal való kompenzálásával. A legnagyobb átalakulások az amúgy is passzív, egykori agrárszocialista Somogy megyében mentek végbe. Itt csökkent a legnagyobb arányban a FIDESZ szavazótábora (-14,68 százalékpont) és itt javultak a leglátványosabban a JOBBIK eredményei (+8,8 százalékpont), ami jól kirajzolódik Belső-Somogyban a klaszteranalízis térképén. A részvételi arányok emelkedése csak a politikai elit iránti bizalom helyreállításával, a súlyos válságterületek felzárkóztatásával és az újszerű, a beszédteret uralni, tematizálni képes pártok megjelenésével, és a verseny fokozásával lehetséges.

Irodalomjegyzék

- ANGELUSZ R. 2002: A választási részvétel csalóka változékonysága. – Politikatudományi Szemle. 11. 1-2. pp. 21-50.
- ANGELUSZ R. – TARDOS R. 2005: Választási részvétel és politikai aktivitás. – In: ANGELUSZ R. – TARDOS R. (szerk.): Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon. – Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest. pp. 323-384.
- BERTUS Z. 2016: A radikális jobboldal megjelenése a különböző településtípusokban. – Településföldrajzi Tanulmányok. 5. 2.
- BLAIS, A. 2000: To Vote or Not to Vote? The Merits and Limits of Rational Choice Theory. – The University of Pittsburgh Press, Pittsburgh. 208 p.
- IGNAZI, P. 2003: Extreme right parties in Western Europe. – Oxford University Press, Oxford, 272 p.
- INGLEHART, R. 1977: The silent revolution: changing values and political styles among Western publics. – Princeton University Press, Princeton, 496 p.
- KODTADINOVA, T. 2003: Voter turnout dynamics in post-Communist Europe. – European Journal of Political Research, 42., 6. pp. 741-759.
- KOVACS, Z. – DINGSDALE, A. 1998: Whither East European democracies? The geography of the 1994 Hungarian parliamentary election. – Political Geography. 17. 4. pp. 437-458.
- KOVÁCS Z. 2000: Voksok a térben. A magyar parlamenti választások földrajzi jellemzői. – In: BÖHM A. – GAZSÓ F. – STUMPF I. – SZOBOSZLAI GY. (szerk.): Parlamenti választások 1998. Politikai szociológiai körkép. – Századvég Kiadó, Budapest, pp. 100-115.
- KOVÁCS, Z. – VIDA, GY. 2015: Geography of the new electoral system and changing voting patterns in Hungary. – Acta Geobalcánica 1. 2. pp. 55-64.
- LADÁNYI J. – SZELÉNYI I. 2002: Cigányok és szegények Magyarországon, Romániában és Bulgáriában. – Szociológiai Szemle, 12. 4. pp. 72-94.
- LIPHART, A. 1997: Unequal participation: Democracy's Unresolved Dilemma. – American Political Science Review, 91. 1. pp. 1-14.
- McAllis, I. 1986. Compulsory Voting, Turnout and Party Advantage in Australia. – Politics, 21. pp. 89-93.
- MÉSZÁROS, J. – SOLYMOSI, N. – SPEISER, F. 2007: Spatial distribution of political parties in Hungary 1990–2006. – Political Geography. 26. 7. pp. 804–823.

- POWEL, G. B. 1986: American voter turnout in comparative perspective. –The American Political Science Review, 80. 1. pp. 17-43.
- SZELÉNYI I. – FODOR É. – HANLEY E. 1996: Baloldali fordulat a volt szocialista országokban. – Eszmélet, 8. 29. http://eszmelet.hu/szelenyi_ivan-baloldali-fordulat-a-volt-szocialista-oroszagok/
- VIDA GY. – KOVÁCS Z. 2015: A magyar választási rendszer területi aránytalanságai 2011 előtt és után. – Területfejlesztés és innováció, 9. 1. pp. 2-10.